

Eesti seisukoht Euroopa Parlamendi ja Euroopa Liidu Nõukogu määruse eelnõu kohta, milles käsitletakse Armeenia toodete suhtes kohaldatavaid ajutisi kaubanduse liberaliseerimise meetmeid

Välisministeerium esitab Vabariigi Valitsuse istungile Eesti seisukoha Euroopa Parlamendi ja Euroopa Liidu Nõukogu määruse (edaspidi *määrus*) eelnõu kohta¹, millega kohaldatakse teatud Armeenia toodete suhtes ajutised kaubanduse liberaliseerimise meetmed.

Eesti seisukoha on koostanud Välisministeeriumi väliskaubanduspoliitika ja rahvusvaheliste majandusorganisatsioonide osakonna lauaulem Eva-Lotta Mett (eva-lotta.mett@mfa.ee). Protokollilise otsuse eelnõu on koostanud Välisministeeriumi juriidilise osakonna jurist Päivi Margna (paivi.margna@mfa.ee). Valdkonna eest vastutav Välisministeeriumi asekanstler on välismajanduse ja arengukoostööküsimuste asekanstler Mariin Ratnik (mariin.ratnik@mfa.ee).

I. Sissejuhatus

2026. aasta mais ja juunis kehtestas ja laiendas Venemaa piiranguid mitmetele Armeenia eksporditoodetele, sealhulgas brändile, veinile, mineraalveele ja põllumajandustoodetele. Samal ajal kehtestati takistusi ka teatud Armeenia kaupade transiidile läbi Venemaa territooriumi. Tekkinud olukord piirab Armeenia kaubandusvõimalusi märkimisväärselt. Venemaa kehtestatud meetmed on oluliselt häirinud Armeenia väljakujunenud tarneahelaid ja püstitanud tõsiseid takistusi Armeenia eksportijatele ja tootjatele. Meetmetel on negatiivne mõju Armeenia ekspordivõimalustele ja majanduslikule vastupanuvõimele, eriti väikestele ja keskmise suurusega ettevõtetele ning põllumajandustootjatele, kes on suuresti sõltuvad ülaltoodud toodete ekspordist.

EL on kinnitanud oma pühendumust partnerluse tugevdamisele Armeeniaga ja Armeenia majanduse toetamisele. See on kooskõlas ELi ja Armeenia Vabariigi vahelise ulatusliku ja laiendatud partnerluslepinguga (CEPA)², mille eesmärk on muu hulgas toetada Armeenia jõupingutusi oma majandusliku potentsiaali arendamisel ja ELiga tihedama kaubanduskoostöö loomisel. Käesolev ettepanek on kooskõlas ka 2025. aasta detsembris vastu võetud ELi ja Armeenia partnerluse strateegilise tegevuskavaga, milles on oluliste prioriteetidena määratletud kaubanduse mitmekesistamine, sotsiaalmajanduslik areng, ühenduvus ja vastupanuvõime.

Enne käesoleva ettepaneku esitamist on EL Armeenia vastupanuvõime ja majanduskasvu kava (2024–2027) raames juba eraldanud märkimisväärselt rahalist ja tehnilist abi kogusummas 270 miljonit eurot. Toetus on suunatud investeeringutele ühenduvusse, vastupanuvõimesse ja ettevõtluse arendamisse ning Armeenia ekspordi mitmekesistamisele ja Armeenia toodete tutvustamisele uutel turgudel. Solidaarsusest Armeeniaga töötab Euroopa Komisjon täiendava, enam kui 50 miljoni euro suuruse toetuspaketi kallal. Nende meetmete mõju on vaja tugevdada sihipärase kaubanduse liberaliseerimisega, et pakkuda Armeenia tootjatele ja eksportijatele kiiret ja käegakatsutavat tuge, parandada nende juurdepääsu ELi turule, aidata neil suunata kaubavooge ümber piiratud marsruutidelt ja turgudelt ning suurendada Armeenia majanduse vastupanuvõimet. Seetõttu tegi komisjon 2. juulil 2026. aastal ettepaneku võtta vastu Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse, millega kehtestatakse järgmised kaubanduse liberaliseerimise meetmed:

¹ Euroopa Parlamendi ja Euroopa Liidu Nõukogu määruse eelnõu nr COM(2026) 348.

² Ulatuslik ja laiendatud partnerlusleping ühelt poolt Euroopa Liidu ja Euroopa Aatomienergiaühenduse ning nende liikmesriikide ja teiselt poolt Armeenia Vabariigi vahel (ELT L 23, 26.1.2018, lk 4–466, http://data.europa.eu/eli/agree_internation/2018/104/oj)

- tollimaksude ajutine peatamine üldise soodustuste süsteemi (*Generalised Scheme of Preferences, GSP+³*) raames, välja arvatud teatavad tundlikud tooted, kuid hõlmates teatavaid Venemaa poolt keelustatud põllumajandustooteid⁴. Täispikk nimekiri toodetest on välja toodud Nõukogu määruse eelnõu lisas;
- tollimaksude kaotamine kaheksa põllumajandustoote puhul nende suhtes kehtestatud tariifikvootide piires. Nendeks toodeteks on kurgid, viinamarjad, pirnid, aprikoosid, kirsid, virsikud ja nektariinid, ploomid, maasikad.

Meetmed on ajutised ja erakorralised, kehtivusega kaks aastat. Meetmete eesmärk on toetada ja tugevdada Armeenia eksporti ELi. See on kooskõlas partnerluslepingu ühe peamise eesmärgiga – toetada Armeenia jõupingutusi oma majanduspotentsiaali arendamisel ning edendada ELi ja Armeenia vahelist kaubanduskoostööd.

Käesolevas ettepanekus sätestatud kaubandust liberaliseerivad meetmed kehtestatakse kooskõlas partnerluslepingu artiklites 2 ja 9 sätestatud kohustustega. Nimetatud artiklites on lepingu oluliste elementidena ette nähtud demokraatlike põhimõtete, õigusriigi, inimõiguste ja põhivabaduste austamine ning massihävitussrelvade leviku tõkestamine.

Lisaks on ettepanekus sisalduvate kaubandust liberaliseerivate meetmete eesmärk tagada kooskõlas EL toimimise lepingu (ELTL) artikli 207 lõikega 1, et liidu ühist kaubanduspoliitikat rakendatakse EL lepingu artiklis 21 sätestatud liidu välistegevuse põhimõtete ja eesmärkide kohaselt.

II. Määruse eelnõu sisu

Käesolev määrus kehtestab Armeenia päritolu toodete suhtes ajutised kaubandust liberaliseerivad meetmed ning selle õiguslik alus on Euroopa Liidu toimimise lepingu (ELTL) artikli 207 lõige 2. ELTL artikli 3 lõike 1 punkti e kohaselt kuulub ühine kaubanduspoliitika liidu ainupädevusse. Seetõttu subsidiaarsuse põhimõtet käesoleva määruse suhtes ei kohaldata. Määrus on vajalik ühise kaubanduspoliitika elluviimiseks ning eesmärgi saavutamiseks toetada Armeeniat praeguste raskuste ületamisel. Samuti on määrus kooskõlas ELTL artikli 207 lõikega 2, mille kohaselt võetakse ühise kaubanduspoliitika elluviimiseks vastu asjakohased meetmed.

Määruse eelnõu artikkel 1 kehtestab Armeenia päritolu toodetele ajutised kaubanduse liberaliseerimise meetmed. I lisas loetletud tooteid lubatakse importida ELi väärtuselisest imporditollimaksust vabastatult ning II lisas loetletud tooteid tollimaksuvabalt liidu tariifikvootide piires. Tariifikvooti haldab komisjon.

Määruse eelnõu artikkel 2 sätestab sooduskorra kohaldamise tingimused. Soodustuste kasutamine eeldab päritolureeglite järgimist, Armeenia tõhusat halduskoostööd ELiga pettuste vältimiseks, uute ELi impordile suunatud tollimaksude või kaubanduspiirangute kehtestamisest hoidumist ning demokraatia, õigusriigi, inimõiguste ja põhivabaduste austamist.

Määruse eelnõu artikkel 3 näeb ette võimalus soodusmeetmed ajutiselt täielikult või osaliselt peatada, kui komisjon leiab, et Armeenia ei täida artiklis 2 sätestatud tingimusi. Kui ELi liikmesriik taotleb peatamist põhjusel, et Armeenia on kehtestanud uusi piiranguid ELi impordile, peab komisjon nelja kuu jooksul esitama põhjendatud arvamuse.

Määruse eelnõu artikkel 4 sätestab kaitsemeetmed juhuks, kui Armeenia päritolu toodete import mõjutab negatiivselt liidu turgu või ühe või mitme ELi liikmesriigi turgu sarnaste või

³ <https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/et/content/uldiste-tariifsete-soodustuste-kava-gsp-0>

⁴ Näiteks lilled, tomatid, õunad, seemed, mesi jpm.

otseselt konkureerivate toodete puhul. Komisjon võib sellisel juhul kehtestada vajalikke meetmeid, sealhulgas kriitilistel juhtudel ajutisi kaitsemeetmeid kuni 120 päevaks.

Määruse eelnõu artikkel 5 reguleerib komiteemenetlust. Komiteed abistavad vastavalt tolliseadustiku komitee ja kaitsemeetmete komitee ning rakendusaktide vastuvõtmisel kohaldatakse määruses (EL) nr 182/2011 ette nähtud kontrolli- või nõuandemenetlust.

Määruse eelnõu artikkel 6 näeb ette, et määrusega kehtestatud kaubanduse liberaliseerimise meetmete rakendamiseks antakse aru CEPA alusel loodud kaubanduskoosseisus kogunevas partnerluskomitees.

Määruse eelnõu artikkel 7 sätestab määruse jõustumise ja kohaldamise. Määrus jõustub järgmisel päeval pärast selle avaldamist Euroopa Liidu Teatajas, seda kohaldatakse kaks aastat ning see on tervikuna siduv ja vahetult kohaldatav kõigis liikmesriikides.

III. Esialgse mõjude analüüsi kokkuvõte

Armeenia oli aastal 2025 Eestile suuruselt 57. ekspordipartner ja 91. impordipartner. Võrreldes varasema aastaga vähenes eksport Armeeniasse Eestisse 34,5% ja import 15,3%. Eesti päritolu põllumajandustoodete ekspordi väärtus 2025. aastal Armeeniasse oli 0,60 miljonit eurot ja Armeenia päritolu import 1,93 miljonit eurot. Eesti päritolu põllumajandustoodete ekspordi suurimad kategooriad 2025. aastal olid: kala ja koorikloomad (0,44 miljont eurot), piim- ja piimatooted (0,11 miljonit eurot) ja joogid/alkohol (40 000 eurot). Armeenia päritolu kaupade importimisel Eestisse olid 2025. aastal suurimad kategooriad: joogid/alkohol (1,14 miljonit eurot), köögiviljad (152 000 eurot) ja kakao/kakaotooted (70 000 eurot).

ELi majanduses on Armeenia osakaal protsentuaalselt väga väike, kuid sellele vaatamata on EL Armeeniale üks tähtsamaid kaubanduspartnereid – mahu poolest kohe Venemaa järel teisel kohal. EL on Armeenia suuruselt kolmas kaubanduspartner, moodustades 2025. aastal 11,3% Armeenia kogu-kaubandusest. EL on Armeenia suuruselt neljas eksporditur, hõlmates 2025. aastal 7,9% Armeenia koguekspordist. Armeenia ekspordib ELi peamiselt tööstuskaupu ja mäetööstustooteid. EL on Armeenia impordi osas maailmas suuruselt kolmas allikas, moodustades 13,5% Armeenia koguimpordist.

ELi ekspordis asub Armeenia kaubanduspartnerina umbes 70. kohal (ELi koguekspordist ligikaudu 0,1%) ja impordis paikneb ligikaudu 100. kohal (ELi koguimpordist alla 0,05%). ELi importis 2025. aastal Armeeniasse 26 miljoni euro väärtuses põllumajandustooteid, millest suurema osa moodustasid kanged alkohoolsed joogid/piiritus, veinid/muud kääritatud joogid ning mahlad/konsentraadid ja konserveeritud, töödeldud puuviljad/pähklid ja konserveeritud/marineeritud köögiviljad. ELi peamine impordiartikkel Armeeniasse oli joogid/alkohol 16 miljoni euro väärtuses (põllumajandustoodete impordist üle 60%), siiski pole selle valguses näha suurt ohukohta Eesti jookide ekspordile ELi turule. Eesti ettevõtjatele võivad teatavad võimalused avaneda Armeenia toodete impordi, logistika ja hulgimüügi valdkonnas ehk nende vahendamisel ELi ühisturule. Samas on Armeeniasse ELi imporditavate põllumajandustoodete mahud väga tagasihoidlikud ning Eesti geograafiline asend ja senised kaubavood ei viita sellele, et Eesti ettevõtjatel oleks selles valdkonnas märkimisväärne konkurentsieelis.

Kaubandussoodustused võivad luua Armeenia tootjatele uusi võimalusi ELi turule sisenemiseks. Arvestades Armeeniasse ELi ja Eestisse imporditavate põllumajandustoodete mahtu ja kaubagruppe, ei ole Armeenia osakaal kaubavahetuses märkimisväärne ning seetõttu ei ole oodata olulist mõju Eesti turule kaupade kättesaadavuse ega kodumaise tootmise seisukohast. Samuti ei ole põhjust eeldada, et meetmed avaldaksid otsest negatiivset mõju Eesti

põllumajandustootjate konkurentsivõimele ELi turul, põllumajandustoodete tootjahindadele ega tarneahela toimimisele tervikuna.

Tollimaksud on üks ELi eelarve omavahenditest ning liikmesriigid võivad nende kogumise kulude katteks jätta endale 25% kogutud summast. Määruse ettepanekule lisatud hinnangu kohaselt vähenevad ELi eelarvesse laekuvad tollimaksutulud selle tulemusel ligikaudu 3 miljoni euro võrra aastas. Mõju Eesti sissemaksele ELi eelarvesse on seejuures väike.

IV. Valitsuse seisukoha selgitus

Eesti toetab määruse, milles käsitletakse Armeenia toodete suhtes kohaldatavaid ajutisi kaubanduse liberaliseerimise meetmeid, eelnõu vastuvõtmist nõukogus.

Selgitus: Ajutised kaubanduse liberaliseerimise meetmed Armeenia suhtes on oluline poliitiline signaal ELi valmisolekust toetada partnerriike, kes on sattunud Venemaa majandusliku surve alla. ELi turule parema ligipääsu võimaldamine aitab Armeenial mitmekesistada oma kaubandussuhteid, vähendades samal ajal Armeenia majanduslikku sõltuvust Venemaast. Seetõttu peame oluliseks ettepaneku võimalikult kiiret vastuvõtmist. Meetmed on kooskõlas Eesti põhieesmärkidega suhetes Armeeniaga, milleks on riigi suhete tihendamine ELi ja Eestiga, Venemaa mõju vähendamine regioonis, rahuprotsessi toetamine ning uute võimaluste kasutamine Eesti kogemuse jagamiseks Armeenias. Eesti jaoks on oluline, et EL kasutaks oma kaubanduspoliitikat laiemate välispoliitiliste eesmärkide toetamiseks, sealhulgas demokraatia, õigusriigi, inimõiguste ja partnerriikide vastupanuvõime tugevdamiseks.

Eesti huvides on toetada Armeenia lähenemist ELile ning tema valikuvabadust välis- ja majanduspoliitikas. Eesti on järjepidevalt toetanud riikide suveräänsust, vastupanuvõimet ja õigust valida ise oma partnerlusi ning arengusuunda. Eesti on ka kahepoolselt andnud oma panuse Armeenia ekspordi mitmekesistamiseks ja uute turgude leidmiseks, sh viimastel kuudel, nt koolitades ettevõtteid uute turgude leidmise alal ja toetades Armeenia tooteid tutvustava laada korraldamist Tallinnas. Armeenia on Eesti arengukoostöö prioriteetriik – jagame oma kogemust peamiselt digi- ja kübervaldkonnas, samuti hariduse ja ekspordi mitmekesistamise vallas. Armeenia on oma edukas digiarengus lähtunud suuresti Eesti kogemustest ja koostöö sellel alal jätkub ka tulevikus.

V. Arvamuse saamine ja seisukohtade kooskõlastamine

Seletuskirja ettevalmistamisel konsulteeriti ja paluti tagasiside Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumilt, Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumilt ning Rahandusministeeriumilt. Samuti on määruse ettepanekust teavitatud Eesti Kaubandus- ja Tööstuskoda ja Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda. Seletuskirja koostamisel arvestati ministeeriumidelt saadud tagasisidega. Regionaal- ja Põllumajandusministeerium juhtis tähelepanu Armeenia põllumajandustoodete ekspordi ja impordi ning selle Eestile avalduvale mõjule, mis nende hinnangul on väike. Rahandusministeeriumilt saadi tagasisidet tollimaksude muutumise ja selle mõju kohta ELi eelarvele, mille kohaselt mõju Eestile on samuti väike. Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumil seletuskirjale täiendavaid ettepanekuid ei olnud.